

УДК 340.13«19-20»

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.2.02>

Володимир Євгенійович Кириченко,

доктор юридичних наук, професор,

Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра теорії та історії держави та права (професор);

<https://orcid.org/0000-0002-5497-907X>,

e-mail: xratovnik6999@gmail.com

ПРАВОТВОРЧІСТЬ В УКРАЇНІ УНОРМОВАНА ЗАКОНОМ

У статті проаналізовано основні напрями транзиції уявлень теоретичного дискурсу щодо правотворчості – від радянської доби до сьогодення, а також висвітлено історичні й методологічні засади її розвитку. Показано, що як явище соціальної дійсності правотворчість відіграє основоположну роль у розвитку суспільства, оскільки вона спрямована на формування та вдосконалення загальної, узгодженої системи правових норм, які регулюють суспільні відносини та мають загальнообов'язковий характер. Розглянуто динаміку поглядів на теоретичні проблеми правотворчості та наявність політичного впливу на їх формування. Окреслено методологічні підходи до розвитку ідей правотворчості. Звернено увагу на проблему тягlosti наукового знання у дослідженнях правотворчості. Проаналізовано появу законодавчого визначення правотворчої діяльності та його вплив на подальше осмислення й розбудову сучасної моделі цієї діяльності.

Ключові слова: правотворчість, правотворча діяльність, держава, громадянське суспільство, етатизм, метамодерн, легіспруденція.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Правотворчість виступає провідним видом правової діяльності, яку здійснюють суб'єкти права з використанням правових засобів із метою досягнення правового результату, внаслідок чого в процесі функціонування суспільних відносин відбувається створення права, його розвиток і матеріалізація. Важливість цього виду правової діяльності зумовлює неабияку увагу як з боку юридичної науки, так і з боку представників філософської думки. Такий стан речей певною мірою пояснюється тим, що сучасний період вирізняється суттєвим зростанням обсягів правотворчої роботи, розширенням кола її суб'єктів, застосуванням різноманітних способів та видів правотворчості. За роки незалежності України так і не вдалося сформувати злагоджений державний механізм правотворчої діяльності, наслідком чого стало зростання кількості нормативно-правових актів, яка нині значно перевищує мільйонну позначку. Проте проблемою є не

лише надмірна кількість таких актів, а й їхня якість, яка викликає суттєві нарікання як у самих суб'єктів правотворчої діяльності та правозастосовчих органів, так і у громадян. У чинному законодавстві наявні системні вади, юридичні хиби, численні колізії, а також нерівномірність правового регулювання.

Стан дослідження проблеми

Зацікавлення феноменом правотворчості виникло ще в дореволюційних правознавців, які почали розвивати окремі ідеї правотворчості, напрацьовувати відповідні наукові категорії, пропонувати нові способи аргументації, рухаючись у фарватері послідовних змін концептів праворозуміння – історичної школи права, шкіл позитивізму та соціологічної юриспруденції, відновлення природного права, психологічної теорії права тощо. У цьому розмаїтті методологій, логік, модальностей та смислових підходів відбувалося становлення основ теорії правотворчості, різновидів її загальнотеоретичних схем, з'ясування ролі держави у правотворчій діяльності. Утім, сучасне розуміння правотворчості почало викристалізовуватися лише у другій половині ХХ ст. в межах дискусії, що точилася між представниками західної юриспруденції та апологетами марксистської філософії права [1; 2; 3]. Саме тоді формується окремий напрям у правознавстві – легіспруденція (теорія законотворчості). І хоча вважається, що термін для позначення цієї теорії запропонував Л. Вінтгенс [4, s. 91], насправді його було вжито ще в 1768 р. у «Філософських пропозиціях», написаних секретарем Урядуючого Сенату Я. Козельським. Щодо вітчизняних студій, то свого часу до розв'язання цієї проблематики долучались О. Богачова, Ю. Глущенко, Т. Дідич, В. Копейчиков, В. Косович, Н. Лата, І. Лозинська, Р. Луцький, А. Нечипоренко, М. Петришина, З. Погорелова, П. Рабінович, А. Рибалкін, О. Скакун, М. Теплюк, О. Ющик, Р. Яценко та інші дослідники, присвятивши тематиці правотворчості ґрунтовні наукові розвідки.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є простеження основних напрямів транзиції уявлень теоретичного дискурсу щодо правотворчості від радянської доби до сьогодення та висвітлення історичних і методологічних засад її розвитку. Задекларована мета конкретизується в таких завданнях: розглянути динаміку поглядів на теоретичні проблеми правотворчості та наявність політичного впливу на їх формування; охарактеризувати методологічні підходи до розвитку ідей правотворчості; виявити проблему тягlosti наукового знання в дослідженнях правотворчості; проаналізувати появу законодавчого визначення правотворчої діяльності та його вплив на подальше осмислення й розбудову сучасної моделі цієї діяльності.

Наукова новизна дослідження

Здійснено комплексний аналіз мети, завдань і основних напрямів еволюції уявлень теоретико-правового дискурсу щодо правотворчості від радянської доби до сьогодення. Подано ретроспективу методологічних і історичних засад її розвитку. Зазначено, що правотворчість, перебуваючи в актуальному колі наукових досліджень правової системи суспільства, розглядається як юридична діяльність, що уособлює специфічний спосіб теоретичного осмислення правової реальності. Акцентовано на необхідності критичного переосмислення позитивістського підходу до пізнання правотворчості, який ґрунтується виключно на формально-догматичному методі та схоластичному сприйнятті права й залишається далеким навіть від природно-правової методології, яка наближала праворозуміння до європейської ліберально-демократичної моделі. Обґрунтовано, що саме метамодерна парадигма відкриває можливості для подолання штучних обмежень і лінійності методологій модернізму та постмодернізму через об'єктивний синтез різних типів праворозуміння й осмислення правотворчості як цілісного явища, що охоплює філософські, юридичні, соціологічні, політичні та психологічні чинники.

Виклад основного матеріалу

Сучасний стан теоретичного опрацювання феномена правотворчості все ще можна охарактеризувати як такий, що ґрунтується на догматично-схоластичному підході. Українська юриспруденція здебільшого залишається непохитною у своїй прихильності до юридичного етатизму радянської доби, який, своєю чергою, був успадкований від нормативізму (позитивізму) імперської юридичної науки. Згадаймо, що вже з другої чверті XIX ст. позитивізм став провідною методологією на європейському просторі, витіснивши метафізику, яка не змогла дати відповіді на більшість світоглядних і загальнонаукових питань. Водночас поява капіталізму, формування ринкових відносин і ліберальних доктрин потребували сильної державної влади, верховенства закону, безумовного ототожнення правових приписів держави із правом. Саме на цьому методологічному підґрунті відбулися наполеонівська кодифікація в Імперії французів, кодифікаційні зусилля М. Сперанського в Російській імперії, систематизація права в Німеччині та Австрії. У подібному напрямі пішла і радянська юридична наука, яка повною мірою запозичила ідеї позитивізму для побудови власної теорії права, ототожнивши право з державою, яка, застосовуючи примус, тим самим формує правопорядок. Таким чином авторитарна держава забезпечувала собі статус правової.

Цікаво, що радянська апологетика правотворчості не була догматично усталеною, а змінювалася відповідно до «лінії партії». Загалом

під правотворчістю пропонувалося розуміти діяльність компетентних державних органів та громадських організацій, спрямовану на створення, зміну або скасування норм права. Проте це визначення, запропоноване авторитетним авторським колективом у період хрущовської «відлиги», доповнювалося характеристикою, що передбачала існування щонайменше трьох видів правотворчості: санкціонування норм права, сформованих у суспільстві (правовий звичай), державою; безпосереднє встановлення норм державою; установлення норм через адміністративний або судовий прецедент [5, с. 627–628]. Однак уже в період «застою» ті самі автори, готуючи друге видання свого словника, відмовилися від наведеної класифікації правотворчості, зосередивши увагу виключно на її класовій природі та керівній ролі комуністичної партії [6]. Така зміна поглядів провідних науковців – авторів юридичного словника, що за своєю суттю є програмним і взірцевим виданням, – яскраво ілюструє вплив політичного чинника на тогочасний науковий дискурс.

Із набуттям Україною незалежності тяглість консервативної парадигми та інерція юридичного мислення не зникають: правотворчість і надалі сприймається і трактується як один із напрямів діяльності саме держави [7], тоді як участь у цьому процесі суб'єктів громадянського суспільства майже ігнорується. Пострадянське сприйняття правотворчості залишається пронизаним суто позитивістським типом праворозуміння, для якого, як уже зазначалося, не є характерним розмежування права і закону. У підходах до осмислення правотворчості досі переважає нормативізм, що усуває з поля дослідження сам процес правотворення, зводячи правотворчість винятково до діяльності компетентних органів держави з видання нормативно-правових актів.

Звісно, формально-догматичного підходу до права юриспруденції не уникнути. Проте, коли таке сприйняття стає самоціллю, ми позбавляємо себе можливості прогресивного розвитку, консервуючи те, що вже вичерпало себе. Власне, перевага західної правової думки полягає саме в багатоаспектному сприйнятті як права, так і правотворчості, з урахуванням філософських, економічних, історичних, теоретичних, методологічних та інших вимірів цього феномена. Використання системного бачення – це спроба усунути крайнощі модернізму та постмодернізму, запропонувавши метамодерністський підхід¹ з його

¹ Цей термін було запроваджено голландським філософом Робіном Ван ден Аккером та норвезьким теоретиком медіа Тімотеусом Вермюленом у своєму есе (див.: Vermeulen T., Van den Akker R. Notes on Metamodernism. *Journal of Aesthetics & Culture*. 2010. Vol. 2, Iss. 1. Pp. 56–77. DOI: <https://doi.org/10.3402/jac.v2i0.5677>).

ідеєю синтезу різних типів праворозуміння, відмовою від спрощеного сприйняття складних соціальних явищ і дослідження їх у системній єдності. Здається, що саме парадигма метамодерну дає змогу подолати штучні обмеження лінійних підходів минулого, замінюючи їх об'єктивним синтезом праворозуміння та формуванням цілісної системи національного й міжнародного права в єдності його різноманіття. Саме такий філософський підхід руйнує вузькість формально-догматичного сприйняття права, зокрема і правотворчості, виключно як діяльності держави, ігноруючи водночас громадянське суспільство, яке є дотичним до процесу правотворення хоча б на рівні суспільної свідомості.

Утім, поступові соціальні, політичні та правові зміни в країні, а також орієнтація еліти на європейську інтеграцію почали змінювати й вітчизняну юридичну парадигму. До її теоретико-догматичних аспектів, що відображають реальний стан справ у державі, поступово почали додавати філософську складову. Це надало сприйняттю інституту правотворчості виразно ідеалістичного характеру, спрямованого на створення ліберально-демократичного концепту [8]. Підтвердженням цього тренду є формулювання завдань, які, на думку Голови Верховної Ради України Р. Стефанчука, постають перед правотворчою діяльністю – «формування сучасного українського законодавства з дотриманням стандартів, закладених у міжнародно-правових документах: універсальних міжнародних конвенціях, міжнародних договорах, актах міжнародно-правової гармонізації, які формуються впливовими міжнародними організаціями (ООН, ЮНЕСКО, ЮНСІТРАЛ та іншими), а також у принципах *acquis communautaire*. Підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та надання Україні на підставі рішення Європейської Ради від 23 червня 2022 року статусу кандидата в члени Європейського Союзу, покладає на нас важливий обов'язок привести національне законодавство у відповідність до загальних стандартів Євросоюзу у визначених галузях» [9, с. 4].

Наведену позицію Р. Стефанчука можна вважати настановною. Приблизно так само пропонує сприймати правотворчість і С. Гусаров, підкреслюючи її державний характер, але водночас звертаючи увагу на наявність такого багатоаспектного поняття, як «правоутворення» (формування права) [10].

Утім, попри задекларовані орієнтири, розуміння правотворчості в очільника законодавчого органу не надто наближене до європейського. На його думку, правотворчість належить до основних напрямів діяльності сучасної правової держави та здійснюється в межах реалізації як законодавчої, так і виконавчої влади [9, с. 4]. Водночас у європейському вимірі право – це не лише закони, видані державою.

Джерелами права є традиції, звичаї, судові прецеденти, міжнародно-правові акти, рішення Європейського суду з прав людини, правові доктрини, угоди тощо – майже так, як це свого часу визначали Б. Бабій зі співавторами під час хрущовської «відлиги» [5].

На жаль, у сучасних студіях, хоча й наголошується, що правотворчий процес – це завжди двоєдина цілеспрямована діяльність громадянського суспільства та відповідних правотворчих органів, подальша увага при розкритті змісту правотворчості зосереджується лише на діяльності останніх. Зокрема, правотворчість трактується як «встановлена законом процедурна діяльність державних органів по створенню нових правових норм... це напрям діяльності держави, пов'язаний з офіційним закріпленням норм права шляхом формування приписів, їх зміни, доповнення та скасування» [11, с. 320].

А втім, дедалі більше сучасних дослідників загальнотеоретичного спрямування наголошують, що існування (буття) права має ментально-діяльнісний характер: право передусім існує як уявлення про належну, бажану поведінку, що реалізується в масовій поведінці широких верств населення. Ці уявлення (ментальні образи) закріплюються в нормах права, які виступають знаково-символічними формами відповідних ментальних образів [12, с. 387]. Такий підхід до розуміння буття права дає підстави для інакшого сприйняття ролі держави у правотворчій діяльності.

Нагадаємо, що В. Нерсисянц пропонував узагалі замінити термін «правотворчість» на «правовстановлення» та визначати його як форму (напрямок) державної діяльності, пов'язаної з офіційним вираженням і закріпленням норм права, які становлять нормативно-правовий зміст усіх чинних джерел позитивного права [13, с. 310]. Такий підхід покликаний запобігти хибному враженню, нібито держава не закріплює або не оформлює право в законі, а безпосередньо його створює.

Українська держава й досі перебуває у стані транзиту від радянського тоталітаризму. Сподіваємося, що цей перехід веде до формування демократичної, соціальної та правової держави – принаймні про це йдеться в Конституції України. Водночас подолати правовий нігілізм, нехтування принципом верховенства права та прагнення застосовувати принцип революційної доцільності, які були набуті в процесі цього переходу, – справа непроста. Війна, зі свого боку, також стала тим чинником, який істотно посилив монопольну роль держави. Саме тому, на нашу думку, сьогодні у вітчизняній правотворчості спостерігається виразний акцент на законодавчому врегулюванні суспільних відносин та провідній ролі держави в цьому процесі. Очевидно, що ще тривалий час у правовому регулюванні головну роль відіграватиме саме закон, а отже, і держава, попри наявність ліберально-

демократичного дискурсу та устремління. Ба більше, ключовою інтенцією сучасної законотворчості постає прагнення якнайшвидше зрегулювати всі нові феномени, що виникають у суспільних відносинах чи груповій поведінці: зробити їх максимально видимими для держави, унормувати, оздобити їх певними правилами, щоб надати їм визначеності та встановити ті або інші алгоритми поведінки.

Звідси формуються й настанови, як їх бачить, наприклад, очільник органу законодавчої влади – «формування сучасного українського законодавства з дотриманням стандартів, закладених у міжнародно-правових документах» [9, с. 4]. Уже тривалий час чимало провідних науковців порушують питання про те, що надзвичайно важливою передумовою формування якісного вітчизняного законодавства є закріплення на нормативному рівні основних стандартів побудови системи законодавства. Йдеться про визначення її ключових складових, місця кожного нормативного елемента в цілісній, логічно структурованій системі, а також його функціонального та регулятивного навантаження [14]. Утім, реалізація цієї передумови – унормування процесу розроблення та ухвалення нормативно-правових актів на законодавчому рівні – має непросту й затяжну історію, яка яскраво ілюструє складність транзитивного переходу в нашої державі. Варто зазначити, що вперше ідея ухвалення закону про закони з'явилася у правовій доктрині Радянського Союзу ще у 80-ті роки минулого століття [15; 16].

Уже в незалежній Україні цей задум почали реалізовувати за ініціативою голови парламенту: Інститут законодавства Верховної Ради України отримав доручення розробити проєкт закону про закони і законодавчу діяльність. Цю роботу виконав колектив учених під керівництвом професора В. Копейчикова [17]. Альтернативний законопроект, вже за дорученням Президії Верховної Ради України, було розроблено правознавцями Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого під керівництвом професора М. Панова з робочою назвою «Про нормативні правові акти» [18].

Саме останній законопроект Верховна Рада України ухвалила в 1999 р.¹, проте його було заветовано Президентом України Л. Кучмою. Згодом український парламент ухвалює Закон України «Про закони та законодавчу діяльність», але він також отримав вето Президента як такий, що не запроваджував єдиного концептуального

¹ Пропозиції Президента до Закону «Про нормативно-правові акти»: від 14.02.2000 № 0923 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=0923&skl=4 (дата звернення: 28.03.2025).

підходу¹. Причому сумніви щодо цих законопроектів висловлював не лише Президент, а й наукове середовище [19]. Крім того, деякі фахівці взагалі вважали подібний закон недоречним [20; 21], адже, на їхню думку, його положення неминуче «зведуться до кількох банальних загальних формул, які нічого не дадуть для практичної нормотворчості. А кожна спроба сформулювати конкретніше ці положення обернеться помилками й суперечностями в правовому регулюванні однієї з цих сфер» [22]. Утім, суть цього протистояння та наукових дискусій полягала не стільки у прагненні унормувати важливий вид правової діяльності, скільки в політичній боротьбі за владу між двома її гілками – виконавчою та законодавчою.

Повернення до цієї ідеї відбулося лише в червні 2021 року, коли ініціативна група з понад 190 народних депутатів – зненацька для стороннього спостерігача – запропонувала Проект закону про правотворчу діяльність². Ініціатива справді була несподіваною, адже на той час відповідний законопроект, розроблений робочою групою Міністерства юстиції України, вже перебував на стадії міжвідомчого узгодження. Натомість поданий депутатами законопроект навіть не пройшов попередніх публічних консультацій. Не вдаючись до процедурних нюансів його проходження, зазначимо лише, що подальші події розгорталися вже в нових політичних умовах: законопроект було ухвалено й підписано Президентом України 24 серпня 2023 р.³ Отже, Закон відбувся – хай навіть він набере чинності лише через рік після припинення воєнного стану.

Маючи таку нагоду, звернімо увагу лише на те, що безпосередньо стосується розуміння законодавцем феномена правотворчості, який, завдяки зусиллям парламентарів, отримав законодавче визначення та, сподіваємося, став правом. Отже, у ст. 2 Закону України «Про правотворчу діяльність» закріплено дефініцію правотворчої діяльності, якою визнається діяльність визначених законом суб'єктів з метою: 1) планування розроблення та прийняття (видання) нормативно-правових актів; 2) розроблення проектів нормативно-правових

¹ Пропозиції Президента до Закону «Про закони і законодавчу діяльність» : від 10.01.2006 № 0894 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=12103 (дата звернення: 28.03.2025).

² Проект Закону про правотворчу діяльність : від 25.06.2021 № 5707 / ініціатори Р. О. Стефанчук, Д. О. Разумков, О. К. Кондратюк та ін. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72355 (дата звернення: 28.03.2025).

³ Про правотворчу діяльність : Закон України від 24.08.2023 № 3354-IX // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-IX> (дата звернення: 28.03.2025).

актів; 3) прийняття (видання) нормативно-правових актів; 4) ведення обліку нормативно-правових актів; 5) здійснення правового моніторингу. Таким чином, законодавець розширив поняття правотворчості та, на нашу думку, дещо вийшов за межі нормотворення, додавши до нього таку складову, як планування. Ця частина дефініції «правотворча діяльність» вступає в певний дисонанс із регламентаційними положеннями ч. 2 тієї самої статті Закону, відповідно до яких правотворча діяльність в Україні регламентується Конституцією України, цим Законом, іншими законами України та підзаконними нормативно-правовими актами, прийнятими на їх підставі. Утім, практика свідчить, що планування правотворчої діяльності здебільшого здійснюється через політичні документи – плани, концепції, стратегії, програми, які аж ніяк не є нормативно-правовими актами. Але, як слушно зазначає Н. Пархоменко, одним із недоліків правового розвитку в будь-який історичний період є недостатня прогнозованість законодавчого процесу, що негативно впливає на ефективність правового регулювання суспільних відносин, тож вона цілком підтримує ідею плановості у правотворчості [23, с. 62].

Отже, у формулюванні, наведеному в Законі України «Про правотворчу діяльність», законодавець фактично вийшов за межі змісту власне правотворчості, представивши цю діяльність уже на рівні правотворення – природно-історичного процесу формування права, що охоплює не лише власне правотворчу, а й підготовчу фазу. Хоча й тут це явище знову подано винятково в державній площині.

Звичайно, можна згадати той скептицизм, який свого часу висловлювали окремі фахівці щодо взагалі доцільності такого нормативно-правового акта, тим більше, що з його ухваленням деякі з їхніх застережень знайшли підтвердження. У цьому контексті викликає занепокоєння те, що навіть законодавча регламентація правотворчої діяльності, у тому її вигляді як її розуміє сам законодавець, навряд чи позитивно вплине на практику «визначених законом суб'єктів» правотворчої діяльності. Адже навіть зараз існує нормативно-правова база законотворчої діяльності, але її суб'єкти часто не дотримуються встановлених процедур, ніби перебувають поза межами правової держави.

Висновки

Поступитися монопольною роллю держави в суспільному управлінні – спадком радянської доби – на користь громадянського суспільства є вимогою часу. Це завдання потребує насамперед науково-теоретичного осмислення, а згодом і практичного втілення. Сучасний стан теоретичного опрацювання феномена правотворчості можна характеризувати як такий, що базується на догматично-схоластичному підході. Українська юриспруденція й досі тяжіє до юридичного

етатизму, успадкованого від минулої доби. Правотворчість здебільшого розглядається лише як юридична діяльність, що уособлює специфічний спосіб теоретичного осмислення правової реальності, зосереджений виключно на формально-догматичному методі. Такий підхід далекий навіть від природно-правової методології, яка наближає праворозуміння до європейської ліберально-демократичної моделі. Натомість сьогодні саме метамодерна парадигма відкриває можливість подолати штучні обмеження й лінійність методологій модерну та постмодерну. Йдеться про спробу об'єктивного синтезу різних форм праворозуміння й осмислення правотворчості як цілісного явища, що охоплює філософські, юридичні, соціологічні, політичні та психологічні чинники.

Поза тим, суспільство отримало фундаментальний закон, який установає єдині правила для всіх учасників правотворчої діяльності, закладає систему законодавства й навіть намагається запровадити планування цієї діяльності. Залишається лише чекати й сподіватися, що новий Закон України «Про правотворчу діяльність» досягне поставлених перед ним цілей, зробить законодавчий процес зрозумілим і ефективним, а зазначений у ньому принцип верховенства права стане керівним для всіх учасників правотворчої діяльності.

Список бібліографічних посилань: 1. Sinzheimer H. *Theorie der Gesetzgebung. Die Idee der Evolution in Recht*. H. D. Willink. New York, 1948. 96 s. 2. Naschitz A. M. *Teorie și tehnică în procesul de creare a dreptului în lumina filozofiei marxiste a dreptului și a practicii legislative a statului*. Editura București : Academiei republicii socialiste românia, 1969. 347 p. 3. Noll P. *Gesetzgebungslehre*. Reinbek bei Hamburg : Rowohlt, 1973. 131 s. 4. Wintgens L. J. *Creation d'une banque de donnees en "Iegisprudence"*. *Gesetzgebung heute: Mitteilungsblatt der Schweizerischen Gesellschaft für Gesetzgebung*. 1992. Bd. 3. S. 91–96. 5. Юридичний словник / за ред. Б. М. Бабія, В. М. Корецького, В. В. Цветкова. Київ : Голов. ред. Укр. рад. енциклопедії АН УРСР, 1974. 846 с. 6. Юридичний словник / за ред. Б. М. Бабія, Ф. Г. Бурчака, В. М. Корецького, В. В. Цветкова. 2-ге вид., перероб. та допов. ред. Укр. рад. енциклопедії АН УРСР, 1983. 872 с. 7. Юридична енциклопедія : у 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемпученко (голова) та ін. ; Нац. акад. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Укр. енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2003. Т. 5: П–С. 736 с. 8. Костицький М., Кушакова-Костицька Н. Філософські проблеми правотворчості. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 1 (27). С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.33270/01242702.7>. 9. Правотворчість в Україні: перспективи законодавчого врегулювання : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н. В. Міловської. Одеса : Гельветика, 2022. 226 с. 10. Гусаров С. М. Поняття та сутність правотворчості в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 38–46.

11. Оніщенко Н. М. Правотворчість: від методологічних засад до практичного призначення. *InterConf*. 2023. No. 150. Pp. 318–325. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/2992> (дата звернення: 28.03.2025). **12.** Теорія держави та права. Академічний курс : підручник / за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 685 с. **13.** Проблемы общей теории права и государства : учебник / под общ. ред. В. С. Нерсисянца. М. : Норма, 2004. 832 с. **14.** Кузнецова Н. С. Забезпечення якісної систематизації законодавства як важлива складова правотворчої діяльності. *Право України*. 2021. № 12. С. 42–53. DOI: <https://doi.org/10.33498/loou-2021-12-042>. **15.** Поленина С. В. К разработке концепции закона о нормативных актах. *Советское государство и право*. 1985. № 5. С. 43–50. **16.** Казьмин И. Ф., Поленина С. В. Закон о законах: проблемы издания и содержания. *Советское государство и право*. 1989. № 12. С. 3–9. **17.** Опришко В. Законотворчість сьогодні і завтра. *Віче*. 1996. № 7. С. 3–16. **18.** Панов М. І., Воронов М. П. До проекту Закону України «Про нормативні правові акти». *Вісник Академії правових наук України*. 1995. № 4. С. 139–163. **19.** Ткачук А., Науменко С. Законотворчий процес та якість закону: як досягти гармонії? Київ : Ін-т громад. сусп-ва, 2005. 44 с. **20.** Мірошниченко А., Попов Ю. Чи потрібний Закон України «Про нормативно-правові акти». *Форум права*. 2009. № 1. С. 362–372. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2009_1_51.pdf (дата звернення: 28.03.2025). **21.** Ющик О. Закон про закони: необхідність і концепція. *Університетські наукові записки*. 2005. № 3. С. 43–48. **22.** Ющик О. Створімо систему координат, щоб позбутися суперечностей. До проблеми правового регулювання законодавчої діяльності. *Віче*. 2006. № 5. С. 21–23. **23.** Пархоменко Н. М. Стратегічне планування правотворчої діяльності як чинник повоєнного відновлення України. Стенограма виступу на сесії Загальних зборів НАН України 24 квітня 2024 р. *Вісник Національної академії наук України*. 2024. № 5. С. 62–65. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2024.05.062>.

Надійшла до редколегії 03.04.2025

Прийнята до опублікування 22.05.2025

Kyrychenko V. Ye. Law-Making Regulated by Law in Ukraine

The article traces the main directions of the transition in theoretical discourse on law-making from the Soviet era to the present day, highlighting the historical and methodological foundations of its development. It demonstrates that as a phenomenon of social reality, law-making plays a fundamental role in the development of society, as it is aimed at the creation and improvement of a general, coherent system of legal norms that regulate social relations and have a binding character.

Given its historical determinism, the article examines the dynamics of perspectives on the theoretical issues of law-making and the presence of political influence in their formation. Attention is drawn to the issue of continuity in scientific knowledge within law-making research.

The statist approach to understanding law-making as an exclusively state-driven activity continues to dominate contemporary Ukrainian legal thought and is even more apparent in everyday legal practice. Although current studies emphasize that the law-making process represents a dual, purposeful activity of civil society and authorized law-making bodies, further analysis of the content of law-making focuses solely on the activity of the latter. The article characterizes methodological approaches to the development of law-making ideas.

Attention is also given to the need for a critical rethinking of the positivist approach to the understanding of law-making, which relies solely on formal-dogmatic methods and a scholastic perception of law. It emphasizes the need for an effective, rather than populist, shift toward a natural law methodology and a legal understanding that aligns with the European liberal-democratic model.

The legislative regulation of the process of drafting and adopting normative legal acts in Ukraine has a complex and challenging history, which clearly illustrates the difficulties of the country's transitional transformation. Accordingly, the study analyzes the emergence of legislative definitions of law-making activity and their impact on the further conceptualization and development of the modern model of this activity.

Keywords: law-making, law-making activity, state, civil society, statism, meta-modernism, jurisprudence.

